

5. Які найбільші світові кампанії вразив вірус Petya // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://dyvys.info/2017/06/29/yaki-najbilshi-svitovi-kampaniyi-vrazyv-virus-petya/>

6. Кібератаки// [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tsn.ua/politika/rosiya-rozv-yazala-kiberviynu-proti-ukrayini-poroshenko-856105.html?authstate=3>

7. Кибєратака вируса Petya: последствия в цифрах// [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://gs.fm/infographics/20170629/4624041/kiberataka-virusa-petya-posledstviya-v-cifrah.html>

8. Що робити в разі хакерської атаки. Інструкція від кіберполіції// [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://tyzhden.ua/News/195468>

Яценко А.М.,

доктор юридичних наук, доцент

*професор кафедри кримінального права і кримінології факультету № 1
Харківський національний університет внутрішніх справ*

ЗАХОДИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ ЩОДО ЮРИДИЧНИХ ОСІБ: ПОНЯТТЯ ТА МЕТА ЗАСТОСУВАННЯ

Кримінальним законодавством України регламентована низка каральних та інших, відмінний від них, альтернативних некаральних заходів кримінально-правового характеру. До каральних заходів кримінально-правового характеру, як відомо, належать різні види покарань. Інші (некаральні-альтернативні) заходи кримінально-правового характеру становлять засоби впливу на порушення кримінально-правових заборон, засновані на примусі, заохоченні або гуманістичних засадах і недоцільності здійснення подальшого кримінального провадження. Особливе місце серед інших заходів кримінально-правового характеру займають заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб, що закріплені у розділі XIV-I Кримінального кодексу України (далі – КК України): 1) штраф, 2) конфіскація майна, 3) ліквідація; 4) звільнення юридичної особи від застосування заходів кримінально-правового характеру у зв'язку із закінченням строків давності.

Регламентація у КК України розділу XIV-I обумовлює постановку питань про те, що ж слід розуміти власне під заходами кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб, з якою метою вони застосовуються тощо. Необхідність з'ясування цих питань обумовлена і тим, що у відповідних статтях КК України законодавцем вони не розкриті, а між тим їх вирішення є важливим для розвитку понятійного апарату науки кримінального права. У зв'язку з цим, хотілося б зазначити таке.

Системний аналіз приписів розділу XIV-I Загальної частини КК України, а також окремих положень Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) дозволяє виділити наступні ознаки вказаних інших заходів кримінально-правового характеру. По-перше, *ці заходи передбачені КК України, а тому вони є кримінально-правовими заходами. У той же час, ті з них, які є примусовими (штраф, конфіскація*

майна, ліквідація) можуть мати й іншу галузеву приналежність: адміністративно-правову, цивільно-правову або господарсько-правову. Однак ця обставина не дає жодних підстав для ототожнення цих подібних за назвою правових явищ, наявних в різних галузях права, а також, з іншого боку, для пошуку їх природної приналежності виключно до адміністративного, кримінального, цивільного або господарського права. Напроти, ці заходи необхідно послідовно розрізняти, з огляду на їх відмінні властивості залежно від галузевої приналежності. У зв'язку з цим, не можна бути категоричним у тому, що за своїм характером ці заходи є виключно адміністративними. Так, З. Загинець зазначає, що незважаючи на збіг у найменуванні окремих заходів із кримінальним покаранням (штраф, конфіскація майна), вони за своєю природою належать до адміністративних стягнень щодо юридичних осіб [2, с. 51]. У цьому аспекті зазначимо, що, зокрема, штраф належить ще й до виду забезпечення виконання цивільно-правових зобов'язань, а також до виду штрафної санкції, яку учасник господарських відносин зобов'язаний сплатити у разі порушення ним правил здійснення господарської діяльності, невиконання або неналежного виконання господарського зобов'язання. Тому, вже виходячи з цього, твердження дослідниці видається сумнівним. До речі, констатація відмінних властивостей штрафу залежно від галузевої належності (як покарання, заходу адміністративно-правової відповідальності та виду забезпечення виконання цивільно-правового зобов'язання) яскраво аргументована у фундаментальній науковій праці В. О. Попраса [5, с. 40–43]. Що стосується конфіскації майна як заходу кримінально-правового характеру щодо юридичної особи, то вона за своїм змістом відрізняється від конфіскації як виду адміністративного стягнення. Згідно з п. 4 ч. 1 ст. 24 Кодекса України про адміністративні правопорушення (Далі – КУпАП) цей вид адміністративного стягнення більше наближений до спеціальної конфіскації як іншого заходу кримінально-правового характеру, хоча очевидно, що він має власні специфічні риси.

По-друге, слід погодитися з Н. А. Орловською в тому, що матеріальною підставою застосування заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб є не склад злочину, а факт причетності юридичної особи до злочину (інтерес/користь юридичної особи, реалізовані/досягненні вчиненням злочином) [3, с. 85]. У зв'язку з цим, передбачені у ст. 96-3 КК України підстави застосування до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру, є фактично передумовами їх застосування.

По-третє, заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб мають примусовий характер (ст. ст. 96-7–96-9 КК України – у такому разі вони тягнуть настання негативних для юридичної особи наслідків майнового або організаційно-правового характеру) або засновані на недоцільності здійснення подальшого кримінального провадження (ст. 96-5 КК України – у цьому випадку унеможливується настання таких

негативних наслідків).

По-четверте, ці заходи кримінально-правового характеру, не зважаючи на примусовий характер окремих із них, не є покаранням, оскільки юридична особа в силу своєї правової природи не може вчинити злочин, а, відтак, і бути визнана винною у його вчиненні. Покарання призначається виключно до суб'єктів злочину – фізичних, осудних осіб, які досягли віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність. Законодавець, до речі, безпосередньо підкреслює вищевказане твердження, регламентуючи ці альтернативні покаранню заходи у розділі XIV-І КК України, в додаток до розділу XIV «Інші заходи кримінально-правового характеру». У зв'язку з цим варто розрізняти, зокрема, штраф і конфіскацію майна як покарання від штрафу і конфіскації майна як заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб.

По-п'яте, оскільки заходи кримінально-правового характеру не є покаранням, їх застосування не тягне судимості.

По-шосте, у юридичній літературі зазначається, що заходи кримінально-правового характеру є нічим іншим як кримінальною відповідальністю [1, с. 274–291; 4, с. 5, 10]. З таким твердженням погодитися не можна. Кримінальна відповідальність, на нашу думку, являє собою негативну оцінку в обвинувальному вироку суду вчиненого кримінального правопорушення і особи, яка його вчинила (визнання особи винною у вчиненні кримінального правопорушення (її засудження) з констатацією факту його вчинення), а також зазнавання винною особою конкретних заходів кримінально-правового характеру, заснованих на примусі (обмеженні прав і свобод особистого, майнового чи іншого характеру) або заохоченні (стимулюванні) позитивної посткримінальної поведінки, а також недоцільності здійснення подальшого кримінального провадження. Зі змісту наведеного визначення кримінальної відповідальності вбачається, що її ознаками є: 1) осуд (засудження) особи; 2) зазнавання покарання та (або) інших заходів кримінально-правового характеру. У силу об'єктивних причин юридична особа не може органічно відчувати як морального аспекту засудження, так і притаманної покаранню репресивної (каральної) функції. У зв'язку з цим, суд від імені держави не може, ані засудити юридичну особу, ані призначити їй покарання. З огляду на це, заходи кримінально-правового характеру за своєю суттю не є кримінальною відповідальністю, хоча і реалізуються в межах такої відповідальності. Ця обставина пов'язана виключно з тим, що передумовою застосування заходів кримінально-правового характеру щодо юридичної особи є вчинення її уповноваженою особою будь-якого зі злочинів, передбачених ст. 96-3 КК України.

Нарешті, по-сьоме, застосування примусових заходів кримінально-правового характеру щодо юридичної особи має похідний характер, тобто завжди залежить від застосовування покарання щодо її уповноваженої особи (ст. ст. 291, 372, 374 КПК України). У свою чергу застосування заходів щодо юридичної особи заснованих на недоцільності

здійснення подальшого кримінального провадження, як правило, залежить від її звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності (ст. 96-5 КК України, ч. 3 ст. 284 КПК України).

Що стосується мети застосування заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб, то з урахуванням системного аналізу приписів XIV-І-го розділу Загальної частини КК України можна прийти до висновку, що такою метою є відновлення праввідносин, порушених вчиненням будь-якого злочину, зазначеного у ст. 96-3 КК України, а також запобігання вчиненню уповноваженою особою юридичної особи будь-якого нового злочину з тих, що зазначені у цій статті КК України.

З огляду на вищенаведене під заходами кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб слід розуміти передбачені КК України примусові або такі, що засновані на недоцільності здійснення подальшого кримінального провадження, засоби впливу на юридичну особу у разі вчинення її уповноваженою особою будь-якого зі злочинів, передбачених ст. 96-3 КК України, що тягнуть негативні для юридичної особи наслідки майнового чи організаційно-правового характеру або унеможливають їх настання, і застосовуються поряд (разом) з призначенням уповноваженій особі покарання (звільненням від нього) або зі звільненням її від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності.

Література:

1. Грищук В. К., О. Ф. Пасека Кримінальна відповідальність юридичних осіб // Наук. вісн. Львівськ. держ. ун-ту внутр. справ. 2012. № 4. С. 274–291.
2. Загинеї З. Квazікримінальна відповідальність юридичних осіб за кримінальним та кримінальним процесуальним законодавством України // Вісн. Нац. акад. прокурат. України. 2017. № 3(49). С. 49–55.
3. Орловська Н. А. Кримінально-правовий вплив на юридичних осіб: проблеми нормативної регламентації та шляхи їх вирішення // Політика в сфері боротьби зі злочинністю : Матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (9–10 грудня 2016 р. м. Ів.-Франковськ). Івано-Франковськ : Фоліант, 2016. С. 84–91.
4. Пасека О. Ф. Кримінальна відповідальність юридичних осіб: порівняльно-правове дослідження : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Львів, 2010. 23 с.
5. Попрас В. О. Штраф як вид покарання за кримінальним правом України : монографія. Х. : Право, 2009. 224 с.

Myronets O.M.,

*Senior Lecturer of Constitutional and Administrative Law Department of
Educational and Research Institute of Law
National Aviation University,*

Ijaodola A.I.,

*the 4th year student of Faculty of Law
Igbinedion University, Okada, Edo state, the Federal Republic of Nigeria*

HUMAN SECURITY IN NIGERIA: A QUESTION OF MORALITY AND LAW

The concept “Human Security” is a very important concept that cannot and should not be over looked. Human Security can be simply defined as